

όλα σχετικά με τους

Δελφούς

Ιστορία
Αξιοθέατα

Greekislands.com
Greekhotel.com

Περιεχόμενα

Δελφοί	
Οικισμός.....	3
Διαμονή	4
Πρόσβαση	4
Ιστορία και Μυθολογία	4
Μυθολογία.....	4
Χωριό Καστρί.....	5
Περιηγητές νεωτέρων χρόνων.....	5
Ανασκαφές στον χώρο	5
Αρχαιολογικός χώρος - Τα Μνημεία	7
Ναός του Απόλλωνα	7
Ο θησαυρός των Αθηναίων	7
Πολυγωνικός τοίχος	8
Στοά των Αθηναίων	9
Η Ιερά Οδός.....	9
Ο Θησαυρός των Σιφνίων	10
Το θέατρο των Δελφών.....	10
Αρχαίο Γυμνάσιο	11
Κασταλία κρήνη	12
Αρχαίο Στάδιο.....	12
Ο Θόλος της Αθηνάς Προναίας.....	13
Το ανάθημα του Δαόχου	13
Λέσχη των Κνιδίων.....	14
Αρχαιολογικό Μουσείο Δελφών	14
Εκθεσιακές ενότητες.....	15
Ευρωπαϊκό Πολιτιστικό Κέντρο Δελφών	17
Δραστηριότητες	17
Διαγωνισμοί.....	18
Συμπόσια.....	18
Ύδραυλις	18
Γιατί Δελφοί;	19

Δελφοί

Οι Δελφοί, ένας ιερός τόπος που υπηρέτησε πιστά το θρησκευτικό και μεταφυσικό συναίσθημα του αρχαίου κόσμου για περισσότερους από 20 αιώνες, κείται κάτω από τον επιβλητικό και σχεδόν πάντα χιονισμένο όγκο του Παρνασσού. Κείται και περιμένει τους αμέτρητους επισκέπτες που έρχονται εδώ για να θαυμάσουν ό,τι ο πανδαμάτωρ χρόνος επέτρεψε να επιβιώσει και όσα θαυμαστά ευρήματα έβγαλε στο φως της ημέρας η αρχαιολογική σκαπάνη σε περισσότερα από 100 χρόνια ανασκαφών. Το εντυπωσιακό περιβάλλον και το υποβλητικό τοπίο συνεισφέρουν πολύ στη δημιουργία του κατάλληλου κλίματος στον υποψιασμένο επισκέπτη που ποτέ δεν έρχεται εδώ χωρίς να προσδοκά να συλλάβει λίγη, έστω ελάχιστη, από τη μυστηριακή κατάνυξη των αρχαίων επισκεπτών που έρχονταν εδώ για να συμβουλευτούν την ιερεία του θεού του φωτός για μικρά ή μεγάλα ζητήματα που τους ταλάνιζαν. Και όσοι γνωρίζουν γιατί το διάβασαν, ή το άκουσαν κάποτε, καταλαβαίνουν απόλυτα γιατί ο ποιητής διάλεξε αυτόν τον «λυτρωμένο από τον χρόνο» τόπο για να αντιστοιχήσει την αιώνια γη με τους αρχέγονους όσο και υψηλούς σκοπούς του ανθρώπου.

Κοιτώντας ο επισκέπτης κάτω και μακριά, όσο φτάνει η ματιά του, βλέπει την καρπισμένη γη της Φωκίδας και στο βάθος τα σκουρόχρωμα νερά του Κορινθιακού κόλπου. Και σηκώνοντας ψηλά το βλέμμα ατενίζει από πάνω του τα έλατα και τις ασπρισμένες, ή γυμνές κορφές του πανύψηλου και πανάρχαιου Παρνασσού. Και μπροστά του τα απομεινάρια του ιερού μαντείου που στέκουν αδιάφευστος μάρτυρας της παρουσίας, σε αλλοτινούς χρόνους, της ιερείας που έδινε στους πιστούς τον χρησμό της με την μυστηριακή, μουρμουριστή, όσο και καθαρή φωνή της. «*ΗΞΕΙΣ ΑΦΗΞΕΙΣ ΟΥ ΕΝ ΠΟΛΕΜΩ ΘΗΗΞΕΙΣ*».

Εδώ που νομίζει ότι βλέπει μπροστά του ο επισκέπτης τους δυο αετούς του βασιλιά των θεών Δία να συναντώνται και τον θεό του Ήλιου να σκοτώνει τον δράκοντα Πύθωνα μετά από συγκλονιστική μάχη και να ιδρύει το δικό του ιερό κάτω από τους δυο τεράστιους βράχους, τις Φαιδριάδες πέτρες. Εδώ έρχεται και ο σύγχρονος επισκέπτης με κατάνυξη προσπαθώντας να συλλάβει το βαθύτερο νόημα του χώρου που χαμένος στα βάθη του χρόνου λύνει τα ανθρώπινα προβλήματα και υπερασπίζεται μέχρι εσχάτων την ιερότητά του. Μέχρις τον τελευταίο χρησμό που ακούστηκε εδώ από τα τρεμάμενα χείλη της δακρυσμένης ιερείας «*Είπατε τώ βασιλεί, χαμαί πέσε δαίδαλος αυλά, ουκέτι Φοίβος έχει καλύβην, ου μάντιδα δάφνην, ου παγάν λαλέουσιν. Απέσβετο και λάλον ύδωρ*», δηλαδή αρνήθηκε να δώσει χρησμό και επισημοποίησε την οριστική πτώση των αρχαίων θεών και την επιβολή της νέας θρησκείας.

[Κάντε κλικ εδώ για αναλυτικές πληροφορίες για την διαμονή σας σε Καταλύματα στους Δελφούς όπως παρουσιάζονται στο GreekHotel.com - Greekislands.com](#)

Οικισμός

Ο σημερινός οικισμός των Δελφών βρίσκεται σε πολύ κοντινή απόσταση από τον αρχαιολογικό χώρο και κατοικείται από 2.500 περίπου μόνιμους κατοίκους. Βρίσκεται σε κοντινή απόσταση από την Άμφισσα, 21 χιλιόμετρα ανατολικά της πρωτεύουσας της Φωκίδας και 14 χιλιόμετρα δυτικά από την Αράχοβα.

Διαμονή

Η διαμονή εξασφαλίζεται με πολλά ξενοδοχεία και άλλα καταλύματα μέσα και γύρω από τον οικισμό, σε πολύ κοντινή απόσταση από τον αρχαιολογικό χώρο. Φαγητό θα βρείτε σε πολλές ταβέρνες και εστιατόρια που προσφέρουν πλούσια ποικιλία από ελληνική παραδοσιακή κουζίνα, αλλά και από ευρωπαϊκή. Επίσης στα πολλά καταστήματα τουριστικού ενδιαφέροντος θα βρείτε πολλά αναμνηστικά όπως και τοπικά παραδοσιακά εδέσματα.

Για έκτακτα περιστατικά υγείας λειτουργεί Αγροτικό ιατρείο στον οικισμό και Νοσοκομείο στην Άμφισσα.

Πρόσβαση

Η πρόσβαση στον αρχαιολογικό χώρο και τον οικισμό εξασφαλίζεται με λεωφορεία από την Αθήνα, επιβατηγά αυτοκίνητα, ιδιωτικά ή νοικιασμένα από την Αθήνα, την Θεσσαλονίκη, ή την Πάτρα, δεδομένου πως βρίσκεται κυριολεκτικά στο μέσον της Ελλάδας. Από τις μεγάλες πόλεις διοργανώνονται συχνά εκδρομές με τουριστικά λεωφορεία και από την Αθήνα λειτουργεί υπηρεσία με πολυτελή μισθωμένα με την ημέρα αυτοκίνητα (λιμουζίνες, λίμο) με οδηγό που μεταφέρουν τους επισκέπτες στους Δελφούς και άλλους αρχαιολογικούς χώρους γύρω από την πρωτεύουσα.

Ιστορία και Μυθολογία

Η περιοχή κατοικήθηκε τουλάχιστον από τους Νεολιθικούς χρόνους όπως μας μαρτυρούν τα ευρήματα από το σπήλαιο της πλαγιάς του Παρνασσού Κωρύκειο Άντρο, που στηρίζουν την άποψη πως εκεί είχαμε την πρώτη λατρεία πιθανότατα στην αρχέγονη θεά Γαία, την μητέρα θεών και ανθρώπων κατά την αρχαία ελληνική μυθολογία.

Μυθολογία

Σύμφωνα με τους αρχαίους μύθους ο Δίας, ο βασιλιάς των θεών, μετά τη νίκη του επί των Τιτάνων άφησε ελεύθερους δύο μεγάλους αετούς, τον ένα από την ανατολή και τον άλλο από τη δύση, δηλαδή από τα δυο άκρα του κόσμου. Στο σημείο που τα δυο πουλιά συναντήθηκαν έριξε ένα γιγαντιαίο Λίθο και έτσι όρισε τον Ομφαλό της Γης, δηλαδή το κέντρο ολόκληρου του κόσμου. Το Κωρύκειο Άντρο, το σπήλαιο δηλαδή που η πανάρχαιη θεά Γαία, με το όνομα Πυθώ, έδινε τις προφητείες της, ένα πρώτο μαντείο, είχε φύλακα και φρουρό ένα γιο της, τον φοβερό δράκοντα Πύθωνα, όπως μας μαρτυρεί μια παλιά παράδοση από τα μέσα της δεύτερης π. Χ. χιλιετίας, από τους Μυκηναϊκούς χρόνους. Το παλαιό αυτό ιερό θεωρείται πως βρισκόταν πάνω στο δρόμο που οδηγούσε τον οδοιπόρο από την Μινωική αποικία Κρίσσα (το σημερινό Χρισσό) στον Κορινθιακό Κόλπο προς την Στερεά και την Βόρεια Ελλάδα. Ο μύθος συμπληρώνει πως ο Απόλλωνας, σε πολύ νεαρή ηλικία, σχεδόν βρέφος, σκότωσε τον φοβερό Πύθωνα και αναγκάστηκε να εγκαταλείψει την περιοχή των μετέπειτα Δελφών, μέχρις ότου εξαγνιστεί. Μετά από καιρό επέστρεψε εξαγνισμένος και με την βοήθεια μερικών μινωικών ναυτών ίδρυσε το δικό του ιερό και έτσι ανέλαβε τις ευθύνες του νέου Μαντείου με το όνομα Πύθιος Απόλλων σε ανάμνηση της μάχης που έδωσε με τον φονευθέντα δράκο. Ακόμα η ιερεία του μαντείου έκτοτε ονομαζόταν Πυθία. Και ο τόπος από τότε πήρε το όνομα Δελφοί. Πολλές ερμηνείες έχουν δοθεί για το όνομα. Κάποια θεωρεί πως σύμφωνα με ένα μύθο ο Απόλλωνας έφτασε στην Κρίσσα ως δελφίни και γι' αυτό έδωσε αυτό το όνομα στον τόπο. Μερικοί το ετυμολογούν από το «δελφύς» που σημαίνει στα αρχαία ελληνικά «μήτρα» και άλλοι δίνουν διάφορες άλλες ετυμολο-

γίες. Ο απόηχος του μύθου της κυριαρχίας του Θεού Απόλλωνα επιβίωσε στις πολλές εορταστικές αναπαραστάσεις του μυθικού γεγονότος που γίνονταν στους Δελφούς, δηλαδή τα Σεπτήρια, τα Δελφίνια, τα Θαργήλεια, τα Θεοφάνεια, και, πάνω απ' όλα, τα φημισμένα στον αρχαίο κόσμο Πύθια, που θεσμοθετήθηκαν για να θυμίζουν τη νίκη του Απόλλωνα επί του Πύθωνα.

Ανεξάρτητα πάντως από την ετυμολογία όλοι οι μύθοι συγκλίνουν στο ιστορικό γεγονός της επιρροής της Μινωικής Κρήτης στην περιοχή του λιμανιού της πόλης Κρίσσης. Ξέρουμε άλλωστε από φιλολογικές πηγές πως η εύφορη πεδιάδα της Ιτέας κατά τους αρχαίους χρόνους ονομαζόταν Κρισσαίο πεδίο. Και η Κρίσσα είχε τον απόλυτο έλεγχο του Μαντείου μέχρι τους ιστορικούς χρόνους.

Χωριό Καστρί

Ήδη από τους μακρινούς χρόνους του Βυζαντίου ο χώρος όπου σήμερα στέκουν τα περήφανα απομεινάρια του μακρινού παρελθόντος στον αρχαιολογικό χώρο των Δελφών είχε κατοικηθεί. Το παλιό χωριό ονομαζόταν Καστρί, ίσως λόγω του απόηχου του παλιού ένδοξου παρελθόντος του. Για να ξεκινήσουν οι ανασκαφές στο χώρο έπρεπε να μετακινηθεί το χωριό και οι κάτοικοί του αλλού. Κάτι που οι πεισματάρηδες χωρικοί αρνιόντουσαν πεισματικά. Μοναδική ευκαιρία για την απομάκρυνση του χωριού δόθηκε μετά ένα μεγάλο σεισμό που τραυμάτισε αρκετά το χωριό και έπεισε τους κατοίκους να απομακρυνθούν με αντάλλαγμα ένα καινούριο χωριό σε κοντινή απόσταση. Και έτσι το 1893 ξεκίνησε η μεγάλη ανασκαφή που έφερε στο φως σημαντικά αρχαία κτίρια και πλούσια ευρήματα, αφού μετακινήθηκαν χιλιάδες τόνοι χώματος.

Περιηγητές νεωτέρων χρόνων

Γύρω στα μέσα του 15^{ου} αιώνα η περιοχή αρχίζει να γίνεται τόπος επίσκεψης πολλών Ευρωπαίων επισκεπτών. Ο πρώτος που αναφέρεται πως έφτασε στην περιοχή κατά την Αναγέννηση ήταν ο περιηγητής που έμεινε στην ιστορία ως ο «Κυριακός της Ανκόνας» που επισκέφτηκε το χωριό Καστρί, ένα μικρό και άσημο χωριουδάκι που όμως είχε την ιδιαιτερότητα να είναι κτισμένο ακριβώς πάνω στα ερείπια του αρχαίου ιερού τόπου. Ο αριθμός των Ευρωπαίων περιηγητών, όλοι πλούσιοι ή ανώτερης μόρφωσης, αυξάνει δραματικά τον 19^ο αιώνα, πριν από την επανάσταση του 1821. Φτάνουν στην Ελλάδα, παρασυρμένοι από την έξαρση της κλασικής παιδείας στις ευρωπαϊκές χώρες, αλλά και μετά την επανάσταση, λόγω του φιλελληνικού ρεύματος που γιγαντώνεται εκείνα τα χρόνια.

Αυτοί οι περιηγητές είναι και οι πρώτοι «εμπειρικοί» αρχαιολόγοι που εντοπίζουν «χαμένα» μνημεία, είτε επιφανειακά, είτε σκάβοντας με τα μέσα της εποχής. Όλοι, ή σχεδόν όλοι παίρνουν και κάποιο «αναμνηστικό» από το χώρο, ή στην καλύτερη περίπτωση χαράσσουν το όνομά τους σε κάποια κολώνα. Από τα πιο διάσημα χαραγμένα ονόματα είναι του μεγάλου ποιητή και φιλέλληνα Λόρδου Μπάιρον. Μετά το 1800 οι περισσότεροι είναι Άγγλοι καθηγητές, αρχιτέκτονες, διπλωμάτες, στρατιωτικοί, αξιωματούχοι, συλλέκτες, ακόμα και έμποροι έργων τέχνης και αρχαιοτήτων. Εκείνη την εποχή κάθε Άγγλος ευγενής μόλις πάρει το τίτλο του ξεκινάει την ανέμελη ζωή του με ένα προσκυνηματικό ταξίδι στις αρχαιότητες της Μεσογείου. Και ακολούθως έρχονται και οι Σκανδιναβοί και Γάλλοι φίλοι της αρχαιότητας και μετά την απελευθέρωση ο χώρος κατακλύζεται από Γερμανούς, κυρίως Βαυαρούς.

Ανασκαφές στον χώρο

Στα χρόνια της βασιλείας του Όθωνα οι Έλληνες καθηγητές του Πανεπιστημίου και άλλοι σοφοί αρχαιολάτρες άρχισαν να καταγράφουν τις αρχαιότητες του τόπου. Ήδη το 1846 εγκαθίσταται στην χώρα η Γαλλική Αρχαιολογική Σχολή και τα κατοπινά χρόνια ακολουθούν και άλλες με κύριο αντικειμενικό σκοπό την πραγματοποίηση ανασκαφών. Φυσικά το ελληνικό κράτος δεν έχει την οι-

κοινωνική δυνατότητα να προχωρήσει σε ανασκαφές στους Δελφούς, δεδομένου ότι οι αρχαιότητες είναι θαμμένες και από πάνω τους έχει κτιστεί ολόκληρο χωριό, το οποίο πρέπει να μετακινηθεί και οι κάτοικοί του να αποζημιωθούν. Το έργο αναλαμβάνει η Ελληνική Αρχαιολογική Εταιρία με τη βοήθεια Ελλήνων διανοομένων και κυρίως πλουσίων εμπόρων της διασποράς λίγο πριν το 1880. Αλλά ήδη το 1881 ο διευθυντής της Γαλλικής σχολής ζητά την άδεια να σκάψει στο χωριό. Λόγω των διεθνών εξελίξεων οι ανασκαφές στους Δελφούς μετατρέπονται σε πολιτικό θέμα. Η κυβέρνηση προσπαθεί να προσεταιριστεί τους Γάλλους προκειμένου να έχουν αίσιο πέρας για τη χώρα οι διαπραγματεύσεις που ξεκίνησαν από το Συνέδριο του Βερολίνου (1878) και κατέληξαν στην Συνθήκη της Κωνσταντινούπολης (1881) που επεδίκασε την Θεσσαλία στην Ελλάδα. Οι διαπραγματεύσεις για τις ανασκαφές κράτησαν πάνω από 10 χρόνια, με πρωταγωνιστή κυρίως τον Χαρίλαο Τρικούπη που επεδίωκε πολιτικά και οικονομικά ανταλλάγματα. Και οδήγησαν στην τελική συμφωνία με τους Γάλλους το 1891 που διέθεσαν 500.000 φράγκα για αποζημιώσεις των Καστριωτών, για τις ανασκαφές και για αναστήλωση του χορηγικού μνημείου του Λυσικράτη στην Αθήνα.

Έτσι, το 1892 γίνονται τα επίσημα εγκαίνια της λεγόμενης Μεγάλης Ανασκαφής που θα κρατήσει σχεδόν δέκα χρόνια και θα μετατρέψει τον χώρο σε ένα απέραντο εργοτάξιο, όπου εκατοντάδες εργάτες, τεχνίτες, μηχανικοί και επιστήμονες θα εργάζονται πυρετωδώς. Σιγά-σιγά, στρώμα το στρώμα, η ιστορία του τόπου αρχίζει να έρχεται στην επιφάνεια. Πρώτα η μεταβυζαντινή πόλη, ύστερα τα ρωμαϊκά ερείπια και κτίσματα και κατόπιν οι αρχαιότητες των ελληνιστικών και κλασικών χρόνων. Η δουλειά δεν είναι εύκολη γιατί έχουν γίνει σεισμοί και κατολισθήσεις και ο χώρος είναι σε πλαγιά βουνού. Επίσης, τα πάντα σχεδόν έχουν καταστραφεί και ξανακτιστεί πολλές φορές. Το χωριό που μετακινήθηκε σε μεγάλο βαθμό είχε κτιστεί με δομικά υλικά των αρχαιοτήτων. Ακόμα και σήμερα πολλά στοιχεία του αρχαιολογικού παζλ δεν έχουν συμπληρωθεί. Έτσι η Μεγάλη Ανασκαφή ανέβαινε το ανηφορικό μονοπάτι αποκαλύπτοντας ένα-ένα τα μεγάλα και σημαντικά μνημεία στη θέση των σπιτιών που εγκατέλειπαν σταδιακά οι κάτοικοι. Και τα μνημεία έρχονταν στο φως με την ίδια σειρά σχεδόν που τα είχε δει ο Πausanias τον 2ο μ.Χ. αιώνα που είχε επισκεφτεί τον τόπο. Ο Θεσσαυρός των Αθηναίων, το καλύτερα διατηρημένο κτίσμα, έρχεται στην επιφάνεια το 1893· σήμερα έχει αναστηλωθεί σχεδόν πλήρως. Την ίδια χρονιά βρέθηκαν δυο δίδυμα αγάλματα του 580 π.Χ. που στην αρχή θεωρήθηκε ότι παρουσιάζουν τους Κλέοβι και ο Βίτωνα, τους δύο ευσεβείς αδελφούς που έσυραν το άρμα της μητέρας τους, Ίερας, ως το ναό της θεάς στο Άργος. Αργότερα θεωρήθηκε ότι παρίσταναν τον Κάστορα και τον Πολυδεύκη, τους Διόσκουρους. Επίσης το 1893 βρέθηκε και ο κορμός της Σφίγγας σε τρία κομμάτια. Η Σφίγγα είχε βρεθεί 30 χρόνια πριν αλλά είχε θαφτεί από τις επιχώσεις. Την επόμενη χρονιά βρέθηκε ένα μαρμάρινο άγαλμα ενός ωραίου νέου, του 2^{ου} αιώνα, που παρίστανε τον Έλληνα Αντίνοο, σύντροφο του Αυτοκράτορα Αδριανού. Ακολούθησαν και τα άλλα μνημεία. Και το 1896, ανάμεσα στα ερείπια ενός σπιτιού, βρέθηκε ο Ηνίοχος, ένα ανάθημα των Σικελιωτών που χρονολογήθηκε γύρω στο 480 π.Χ. Στα 1898 βρέθηκε το Γυμνάσιο, κάτω από τη Μονή της Παναγίας, που το είχαν επισημάνει παλιοί περιηγητές και ένα χρόνο αργότερα η φημισμένη Κασταλία Πηγή όπου έκανε το λουτρό της η Πυθία και για την οποία είχαν μιλήσει τόσο παλιότεροι και νεώτεροι περιηγητές. Το καλοκαίρι του 1901 ξεκίνησε η ανασκαφή του περίφημου Θόλου (380 π.Χ.) που είχε βρεθεί το 1891 και μπροστά του βρίσκονταν ακόμα όρθιοι 15 κίονες από το ναό της Αθηνάς Προναίας. Αμέσως μετά έγιναν ανασκαφές στα δυο νεκροταφεία και όταν τελείωσαν με το δυτικό άρχισαν να κτίζουν πάνω του το Μουσείο. Φυσικά αυτό που αναζητούσαν όλοι οι περιηγητές και οι αρχαιολόγοι ήταν ο ναός του Απόλλωνα και κατά συνέπεια η θέση όπου η Πυθία έδινε τους χρησμούς. Ωστόσο, ακόμα και σήμερα δεν ξέρουμε καθαρά ούτε την διαρρύθμιση του ναού, ούτε τη χρήση των διαφόρων χώρων και φυσικά ούτε το σημείο της Πυθίας έχει βρεθεί με σιγουριά.

Αργότερα ο περίφημος Μιλιέ, Διευθυντής της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής για πάρα πολλά χρόνια στα μέσα του 20^{ου} αιώνα είπε χαρακτηριστικά: «Είμαστε ευτυχείς που ανασκάψαμε τον χώρο που γεννήθηκε ο Απόλλωνας, δηλαδή τη νήσο Δήλο και τον χώρο που επέλεξε για να ζήσει, δηλαδή τους Δελφούς», τονίζοντας ότι το ιερό των Δελφών είναι ένα σημαντικό τμήμα της ιστορίας της Γαλλικής Σχολής στην Ελλάδα.

Αρχαιολογικός χώρος - Τα Μνημεία

Ναός του Απόλλωνα

Ο ναός του Απόλλωνα είναι το σημαντικότερο μνημείο στο χώρο των Δελφών και βρίσκεται σε εξαιρετική θέση, στο κέντρο του ιερού χώρου. Μέσα στο ναό ήταν τοποθετημένα τα αγάλματα του θεού και τα πολλά αφιερώματα προς αυτόν. Επίσης, εδώ λάμβαναν χώρα οι ιεροτελεστίες που σχετίζονταν με τη λατρεία του και κυρίως η όλη διαδικασία της μαντείας. Στο εσωτερικό του ναού φυλάσσονταν το «χρησιμογραφείο», δηλαδή τα αρχεία και οι κατάλογοι των Πυθιονικών, που χάθηκαν με την καταστροφή του 373 π.Χ.

Οι αρχαίοι μύθοι μας παραδίδουν πως ο πρωιμότερος ναός του Απόλλωνα ήταν μία απλή καλύβα πλεγμένη με κλαδιά δάφνης, ο επόμενος κατασκευάστηκε από κέρι μελισσών και πολλά φτερά, ο τρίτος δομήθηκε από χαλκό, ενώ ο τέταρτος, από πωρόλιθο, ήταν έργο των μυθικών αρχιτεκτόνων Τροφώνιου και Αγαμήδη που τους βοήθησε και ο ίδιος ο θεός. Ο τελευταίος αυτός ναός καταστράφηκε από μεγάλη πυρκαγιά το 548 π.Χ. Ο νέος μεγαλύτερος ναός που οικοδομήθηκε, έγινε με συνεισφορά πολλών πόλεων της Ελλάδας, αλλά και με εισφορές ξένων ηγεμόνων. Το έργο ολοκλήρωσαν γύρω στο 510 π.Χ. οι Αλκμεωνίδες, μια μεγάλη αθηναϊκή οικογένεια. Ο πώρινος αυτός ναός ήταν δωρικός περίπτερος με 6 κίονες στην πρόσοψη και 15 στις πλευρές και είχε μαρμάρινη πρόσοψη και έναν εξαιρετικό γλυπτικό διάκοσμο που τον είχε φιλοτεχνήσει ο διάσημος γλύπτης Αντήνορας. Το ανατολικό αέτωμα παρουσίαζε την άφιξη του Απόλλωνα, της Άρτεμης και της μητέρας τους Λητούς στους Δελφούς. Από το δυτικό αέτωμα που απεικονίζονταν η Γιγαντομαχία σώζονται λίγα κομμάτια, η Αθηνά, ένας νικημένος Γίγαντας, μια ανδρική μορφή και μέρος από δυο άλογα.

Ο σεισμός του 373 π.Χ. ήταν καταστροφικός και γκρέμισε τον ναό που ανοικοδομήθηκε πάλι στις ίδιες διαστάσεις με τον παλιό μετά από πανελλήνιο έρανο πολύ αργότερα, γύρω στο 330 π.Χ., γιατί τις εργασίες εμπόδισε ο τρίτος ιερός πόλεμος. Του ναού αυτού είναι τα σημερινά ορατά ερείπια που θαυμάζουμε στον αρχαιολογικό χώρο σήμερα. Ήταν ένα εξαιρετικό κτίσμα δωρικού ρυθμού που έκτισαν οι αρχιτέκτονες Σπίνθαρος, Ξενόδωρος και Αγάθων. Ο ναός είναι περίπτερος με 6 κίονες στις στενές πλευρές και 15 στις μακριές, διαθέτει πρόδομο και οπισθόδομο (δίστυλοι εν παραστάσι), ενώ ο σηκός του χωρίζεται από δυο κιονοστοιχίες με οκτώ ιωνικούς κίονες σε τρία κλίτη. Στο χαμηλότερο επίπεδο του ήταν το άδυτο, ο χώρος δηλαδή που ελάμβανε χώρα η μαντική διαδικασία και όπου έμπαιναν μόνο οι συγκεκριμένοι ιερείς που θα ερμήνευαν τα εν πολλοίς ακατάληπτα λόγια της Πυθίας. Τα αετώματα ήταν φτιαγμένα από παριανό μάρμαρο και τα είχαν φιλοτεχνήσει οι Αθηναίοι γλύπτες Πραξίας και Ανδροσθένης. Το ανατολικό απεικόνιζε τον Απόλλωνα με τις Μούσες, ενώ το δυτικό το Διόνυσο περιστοιχισμένο από τις Μαινάδες. Οι μόνες πληροφορίες που διαθέτουμε για το εσωτερικό του προέρχονται από φιλολογικές πηγές. Έτσι ξέρουμε ότι υπήρχαν σ' αυτόν τα περίφημα ρητά («γνώθι σαυτόν», «μηδέν άγαν»), τα ιερά σύμβολα, μια εικόνα του Ομήρου, ο βωμός του Ποσειδώνα και στο άδυτο το άγαλμα του θεού και ο περίφημος ομφαλός.

Ο ναός έχει αναστηλωθεί και μερικά τμήματα από τα αετώματα και των δυο φάσεων του ναού εκτίθενται στο Αρχαιολογικό Μουσείο των Δελφών.

Ο θησαυρός των Αθηναίων

Ο θησαυρός των Αθηναίων ήταν ίσως ένα από τα πιο σημαντικά, όσο και εντυπωσιακά κτίσματα του ιερού του Απόλλωνα. Επιβλητικό κτίσμα πάνω στην Ιερά οδό και δίπλα από το βουλευτήριο της πόλης των Δελφών και απέναντι από τους επίσης σημαντικούς θησαυρούς των Κνιδίων και των Συρακουσίων. Το κτίσμα αυτό εθεωρείτο κατά κάποιον τρόπο ως θησαυροφυλάκιο της Αθήνας όπου φυλάσσονταν τρόπαια από σημαντικές νίκες της πόλης, όπως και άλλα πολύτιμα αντικείμενα

που είχαν αφιερώσει στο ιερό οι πιστοί. Ο θησαυρός κτίστηκε μετά την καθιέρωση της Αθηναϊκής δημοκρατίας περίπου στα τέλη του 6^{ου} ή στις αρχές του 5^{ου} π.Χ. αιώνα. Πάντοτε θεωρείτο ως το μνημείο που εξέφραζε την επικράτηση της δημοκρατίας στην Αθήνα και την κατάλυση της τυραννίας. Σύμφωνα με τον Πausανία όμως, που στηρίζεται στην επιγραφή της πρόσοψης της νότιας κρηπίδας, ο θησαυρός οικοδομήθηκε αμέσως μετά την επιβλητική νίκη των Αθηναίων το 490 π.Χ. στο Μαραθώνα.

Το μνημείο είναι ένα μικρό δωρικού ρυθμού κτίσμα από παριανό μάρμαρο και έχει μορφή μικρού ναού «εν παραστάσι», όπως άλλωστε και οι περισσότεροι θησαυροί. Τα κοσμητικά ανάγλυφα των τελευταίων Αρχαϊκών χρόνων χαρακτηρίζονται από υψηλή πλαστική και διαθέτουν κομψότητα μορφών, καλές αναλογίες, σταθερές κινήσεις.

Στα ανάγλυφα στις μετόπες του απεικονίζεται ο Ηρακλής (στη βόρεια και οπίσθια πρόσοψη) και ο Θησέας (στη νότια, κύρια πρόσοψη), ενώ εκτελούν τους μεγάλους άθλους τους, τονίζοντας έτσι και την αλλαγή του πολιτεύματος στην Αθήνα και την υπεροχή της δημοκρατίας. Στα νότια και στην πρόσοψη του κτίσματος δημιουργήθηκε ένα κρηπίδωμα που σχηματίζει ένα τριγωνικό πλάτωμα όπου κατά την διάρκεια των επίσημων εορτών οι Αθηναίοι εξέθεταν τα λάφυρά τους από τη μάχη του Μαραθώνα και τις άλλες νίκες τους. Στους τοίχους του κτιρίου σώζονται πολλές επιγραφές με σημαντικά κείμενα που μας δίνουν πολύτιμες πληροφορίες για τα έθιμα και τις εορταστικές συνήθειες, όπως για τις επίσημες πομπές των Αθηναίων την Πυρφορία, την Τριποδιφορία, την Πυθαΐδα και τη Δωδεκαΐδα. Αλλά και για την μουσική μαθαίνουμε από τις δυο επιγραφές με τους περίφημους ύμνους του Απόλλωνα, τα μοναδικά αρχαιοελληνικά κείμενα που συνοδεύονται και από μουσικό υπομνηματισμό και που σήμερα φυλάσσονται και εκτίθενται στο Αρχαιολογικό Μουσείο των Δελφών. Επίσης, στο εσωτερικό του βρίσκονται χαραγμένα στους τοίχους τιμητικά ψηφίσματα για σημαντικούς Αθηναίους που η χρονολόγησή τους τα τοποθετεί μετά τον 3^ο π.Χ. αιώνα, όπως και ονόματα ενεχυροδανειστών που δραστηριοποιούνταν εδώ κατά τους Ρωμαϊκούς χρόνους.

Επειδή ο θησαυρός των Αθηναίων διέθετε ανέπαφο αρκετό από το αρχαίο υλικό κατασκευής του έγινε μελέτη και αναστηλώθηκε από τους Γάλλους αρχαιολόγους το 1906 με έξοδα που κάλυψε ο Δήμαρχος Αθηναίων Σπύρος Μερκούρης, ο παππούς της Μελίνας Μερκούρη. Οι μετόπες που έχουν αποσπασθεί από το μνημείο και έχουν συντηρηθεί, εκτίθενται στο Αρχαιολογικό Μουσείο Δελφών, ενώ στη θέση τους έχουν τοποθετηθεί γύψινα εκμαγεία.

Πολυγωνικός τοίχος

Κατά την οικοδόμηση του μεγάλου ναού του Απόλλωνα δημιουργήθηκε ένα άνδρηρο που στηριζόταν από δύο μεγάλους αναλημματικούς τοίχους. Ο βορινός κατασκευάστηκε για να προστατεύει το ναό από τυχόν πτώση βράχων. Ο νότιος κτίστηκε για να συγκρατεί το έδαφος στα θεμέλια του ναού και συγχρόνως χώριζε το ναό από την περιοχή της Άλω. Αυτόν τον πολυγωνικό τοίχο, πίσω από τη Στοά των Αθηναίων, βλέπει ο επισκέπτης που ανηφορίζει την Ιερά Οδό προς το ναό του Απόλλωνα. Κτίστηκε το δεύτερο μισό του 6^{ου} π.Χ. αιώνα και οπωσδήποτε μετά το 548 π.Χ. όταν ο παλιότερος ναός καταστράφηκε από πυρκαγιά. Στα κατοπινά χρόνια, τον 5^ο π.Χ. αιώνα, στον τοίχο αυτό στηρίχτηκε η Στοά των Αθηναίων της οποίας τα ίχνη βλέπουμε πάνω του ακόμα και σήμερα. Για να κατασκευαστεί ο τοίχος γκρεμίστηκαν και ισοπεδώθηκαν κάποια παλαιότερα κτίσματα των Αρχαϊκών χρόνων και θάφτηκαν κάτω από όγκους επιχώσεων, όπως το γνωστό μας αψιδωτό κτίσμα.

Ο τοίχος είναι κατασκευασμένος κατά το σύστημα της πολυγωνικής λέσβιας τοιχοποιίας, δηλαδή δομείται με καμπύλους αρμούς, χωρίς καθόλου συνδέσμους, αλλά με εξαιρετική προσαρμογή μεταξύ τους. Η κάτοψή του έχει σχήμα ανάποδου Π μήκους 90 μέτρων. Σήμερα στο πάνω μέρος του λείπουν οι πλάκες επίστεψης που είχαν κτιστεί κατά το ισόδομο σύστημα τοιχοποιίας, δηλαδή με αλληπάλληλες στρώσεις ορθογώνιων λίθων ίδιου ύψους, μάλλον τέσσερις ή πέντε στρώσεις, με

συνολικό αρχικό ύψος περίπου δύο μέτρα. Πάνω στον τοίχο έχουν χαραχθεί περισσότερες από 800 επιγραφές: οι περισσότερες απ' αυτές χρονολογούνται στον 3^ο και 2^ο π.Χ. αιώνα και είναι κυρίως ψηφίσματα για απελευθέρωση δούλων. Τα τελευταία χρόνια ο τοίχος συντηρήθηκε και καθαρίστηκε από αγριόχορτα, χώματα και άλλα.

Στοά των Αθηναίων

Ίσως το πιο σημαντικό από τα αναθήματα των Αθηναίων στους Δελφούς είναι η στοά που είναι κτισμένη σε εξαιρετικά κεντρική θέση στον ιερό χώρο δίπλα και κάτω ακριβώς από το ναό του θεού Απόλλωνα. Μέσα στη Στοά φυλάσσονταν τα νικηφόρα λάφυρα κυρίως από τις μεγάλες νίκες του πολεμικού ναυτικού των Αθηναίων επί των Περσών. Η στοά κτίστηκε την εποχή του Περικλή και η χρονολόγησή της, όπως και η ταύτισή της, έγινε χάρη σε μια καλά σωζόμενη επιγραφή που είχε χαραχτεί κατά μήκος του χαμηλότερου δόμου της βάσης της. Τα επόμενα χρόνια οι πολλές νίκες του ναυτικού των Αθηναίων πρόσθεσαν και άλλα πολλά λάφυρα, όπως από τις μεγάλες νίκες στη Μυκάλη, στη Σηστό, στον Ελλήσποντο.

Η στοά ήταν ένας επιμήκης υπόστεγος χώρος ιωνικού ρυθμού που είχε ως οπίσθιο τοίχο τον πολυγωνικό αναλημματικό τοίχο του ναού. Κατά μήκος της υπήρχε μακρύ κτιστό βάθρο, επάνω στο οποίο τοποθετούνταν τα αναθήματα. Επίσης έχει επτά μονόλιθους μαρμάρινους ραβδωτούς κίονες από λευκό πεντελικό μάρμαρο με τις βάσεις να είναι από παριανό μάρμαρο. Οι κίονες στήριζαν την ξύλινη στέγη. Ο στυλοβάτης του μνημείου ήταν κατασκευασμένος από τοπική ασβεστολιθική πέτρα και είχε τρεις βαθμίδες. Σήμερα διατηρείται μόνο το κατώτερο μέρος του μνημείου, στο οποίο έχουν γίνει εργασίες συντήρησης.

Η Ιερά Οδός

Η Ιερά Οδός ήταν το μονοπάτι που οδηγούσε τον επισκέπτη από την είσοδο του ιερού χώρου του Απόλλωνα έως το βωμό των Χίων. Η είσοδος μέσω της Ιεράς Οδού είχε τελετουργικό χαρακτήρα και γινόταν με πομπή. Οι επισκέπτες που έρχονταν να ζητήσουν χρησμό από το μαντείο λέγονταν «θεοπρόποι» και αφού ανηφόριζαν την Ιερά οδό την ένατη μέρα κάθε μήνα, θυσίαζαν στο βωμό στο ανώτερο σημείο της οδού και εξασφάλιζαν την σειρά τους για τη «μαντεϊάν» της Πυθίας. Εξαιρέσεις γίνονταν για τους πολίτες κάποιων πόλεων που είχαν εξασφαλίσει την «προμαντεϊάν», οι πολίτες δηλαδή της Κορίνθου, της Χίου, της Νάξου, των Θηβών, καθώς και για κάποιους επιφανείς ιδιώτες όπως ο βασιλιάς της Μακεδονίας Φίλιππος ο Β΄.

Η οδός εκτιμάται πως κατασκευάστηκε για πρώτη φορά περίπου στους Αρχαίους χρόνους. Το τμήμα του οδοστρώματος που σώζεται σήμερα έχει χρονολογηθεί κατά τους πρώτους βυζαντινούς χρόνους και ουσιαστικά εξυπηρετούσε τις ανάγκες του μικρού οικισμού που είχε ιδρυθεί στη θέση του ιερού. Για αυτό το λόγο και υπάρχουν στο οδόστρωμα ενσωματωμένα αρχιτεκτονικά μέλη παλαιών κτισμάτων που παρατηρούν οι σημερινοί επισκέπτες του χώρου καθώς ακολουθούν και αυτοί τον ίδιο δρόμο. Η φιδωτή ανηφορική οδός είχε μήκος περίπου 200 μέτρα και κατέληγε ψηλά στον επιβλητικό βωμό. Εκατέρωθεν υπήρχαν αγάλματα, θησαυροί πόλεων, οικογενειών και απλών ιδιωτών και εξέδρες. Οι θησαυροί δεν αφιερώνονταν μόνο για σημαντικά πολιτικά γεγονότα, ή σπουδαίες στρατιωτικές νίκες, όπως αυτός των Αθηναίων μετά τη μάχη του Μαραθώνα, αλλά και για να ευχαριστήσουν το θεό για το χρησμό που τους έδωσε. Στην αρχή της οδού υπήρχαν τα γλυπτά αναθήματα και στο υπόλοιπο και μεγαλύτερο μέρος της διαδρομής επιβλητική ήταν η παρουσία κυρίως των θησαυρών, ενώ στο τέλος, κοντά στον βωμό και τον ναό του θεού, δέσποζαν τα αναθήματα πλούσιων ιδιωτών και κάποιων πόλεων, καθώς και το επιβλητικότερο όλων μνημείο που κατασκεύασαν από κοινού οι ελληνικές πόλεις μετά τη μεγαλειώδη νίκη τους επί των Περσών στις Πλαταιές.

Ο Θησαυρός των Σιφνίων

Το κτίριο που κατασκεύασαν στους Δελφούς και αφιέρωσαν στον θεό Απόλλωνα οι Σίφνιοι, γνωστό ως ο «Θησαυρός των Σιφνίων», ήταν ένα από τα πλέον λαμπρά και καλά διακοσμημένα κτίρια στο ιερό του θεού. Το λαμπρό αυτό μνημείο ήταν, μαζί με τους θησαυρούς της Σικυώνας και των Μεγάρων, από τους πρώτους θησαυρούς που συναντούσε ο επισκέπτης που ανηφόριζε την Ιερά Οδό. Εδώ φυλάσσονταν όλα τα πολύτιμα αναθήματα και αναμνηστικά της παλιάς δόξας και του πλούτου του νησιού. Ο Ηρόδοτος αναφέρει την ίδρυση του θησαυρού και την επαναλαμβάνει και ο Πausanias. Η παράδοση που σχολιάζει ο Ηρόδοτος λέει πως ο θησαυρός αφιερώθηκε στον θεό το δεύτερο ήμισυ του 6^{ου} π.Χ. αιώνα και αποδείκνυε τον τεράστιο πλούτο που οι Σίφνιοι είχαν συσσωρεύσει από την εκμετάλλευση των πλουσίων μεταλλείων χρυσού και αργύρου που είχαν την τύχη να έχουν στο νησί τους. Ήταν τόσος ο πλούτος τους που αποφάσισαν να προσφέρουν στον θεό το ένα δέκατο από τα κολοσσιαία κέρδη τους και έκτισαν τον θησαυρό. Βασιζόμενοι στον πλαστικό διάκοσμο οι αρχαιολόγοι τοποθετούν την η κατασκευή του μνημείου πριν το 525 π.Χ., καθώς εκείνη τη χρονιά η Σίφνος λεηλατήθηκε από τους εισβολείς επαναστάτες της Σάμου.

Ο θησαυρός είναι ένα κτίριο σχετικά μικρό, έχει τη μορφή ενός μικρού ναού και κατασκευάστηκε από πολύτιμο λευκό μάρμαρο της Πάρου, αντίθετα με τα υπόλοιπα κτίσματα της ίδιας εποχής που γινόντουσαν με απλό πωρόλιθο. Ο Ηρόδοτος αναφέρει το πόσο φημισμένος ήταν ο θησαυρός των Σιφνίων για τον πλούσιο γλυπτό διάκοσμό του που αποτελεί χαρακτηριστικό και αριστουργηματικό δείγμα της τέχνης των ύστερων Αρχαϊκών χρόνων. Ανάμεσα στις παραστάδες στην πρόσοψη, στη θέση των δυο κίωνων, τοποθετήθηκαν δυο κόρες που στήριζαν το επιστύλιο, χαρακτηριστικά δείγματα της Ιωνικής πλαστικής τέχνης αυτών των χρόνων. Ένα ιωνικό κυμάτιο και μια όμορφη ζωφόρος περιβάλλει όλο το κτήριο στο επιστύλιο. Στην ανατολική πλευρά της ζωοφόρου παριστάνονται οι συγκεντρωμένοι θεοί του Ολύμπου που παρακολουθούν την εξέλιξη της πολιορκίας της Τροίας, στη νότια οι Διόσκουροι που αρπάζουν τις Λευκιπίδες, στη δυτική η περίφημη και αποφασιστική κρίση του Πάρη και στη βόρεια, που διατηρείται καλύτερα από όλες, η συγκλονιστική Γιγαντομαχία. Θεωρείται από τα καλύτερα πλαστικά δείγματα της εποχής με ρωμαλέα έκφραση, καθαρές και δυνατές μορφές και με μια εξαιρετική απόδοση της λεπτομέρειας. Ο γλυπτός διάκοσμος του ανατολικού αετώματος στην πρόσοψη του θησαυρού αναπαριστά το μυθικό επεισόδιο της τρομερής μάχης του Ηρακλή με τον Απόλλωνα για το δελφικό τρίποδα, ένα από τα πλέον προσφιλή θέματα αυτούς τους χρόνους. Τέλος το αέτωμα επιστέφεται με τρία ακρωτήρια: το μεσαίο είναι μια Σφίγγα και τα δυο πλαϊνά παριστούν δυο Νίκες. Από όλο αυτό το θησαυρό σήμερα διακρίνουμε τα θεμέλια κα ένα μέρος από ένα πόδι της διακόσμησης της βάσης, ενώ ο υπόλοιπος διάκοσμος που έχει σωθεί φυλάσσεται στο Αρχαιολογικό Μουσείο των Δελφών.

Το θέατρο των Δελφών

Το θέατρο των Δελφών είναι ένα από τα καλύτερα γνωστά αρχαία θέατρα του ελλαδικού χώρου. Γνωρίζουμε γι' αυτό την ακριβή χρονολογία κατασκευής του, το σχέδιο του και τη μορφή του κίλου, αλλά και τις αλλαγές που υπέστη στις εποχές που ακολούθησαν. Βρίσκεται στα βορειοδυτικά του ιερού του Απόλλωνα, αμέσως μετά τον περίβολό του. Εδώ γινόντουσαν οι μουσικοί αγώνες φωνητικής και με όργανα κατά την διάρκεια των Πυθίων, όπως και άλλες θρησκευτικές τελετουργίες και εορτές, σημαντικές όσο και οι αγώνες της αρχαίας Ολυμπίας. Στο πρώτο υποτυπώδες θέατρο οι θεατές κάθονταν μάλλον σε ξύλινα καθίσματα ή και στο έδαφος. Πολύ αργότερα, κατά τα μέσα του 4ου π.Χ. αιώνα κτίστηκε το πρώτο πέτρινο θέατρο που όλα τα επόμενα χρόνια συνεχώς επιδιορθωνόταν. Η λιθόστρωτη ορχήστρα, τα πέτρινα εδώλια και η σκηνή που γνωρίζουμε σήμερα κατασκευάστηκαν κατά τους πρώτους ρωμαϊκούς χρόνους, γύρω στο 160 π.Χ. εποχή που ο Ευμένης Β΄ της Περγάμου χρηματοδότησε όλες τις εργασίες για τις νέες κατασκευές και τις επισκευές στα κτίσματα του μνημείου.

Στα βόρεια το κοίλο του θεάτρου διαμορφώθηκε στο φυσικό έδαφος, ενώ στα νότια έγινε επίχωση με φερτά υλικά. Το θέατρο χωρίζεται από ένα διάζωμα στα δυο. Η άνω ζώνη έχει 8 σειρές εδωλίων, ενώ η κάτω 27. Ακτινωτές σκάλες χωρίζουν τις δυο ζώνες σε έξι κερκίδες (άνω) και σε επτά (κάτω). Υπολογίζεται έτσι η χωρητικότητά του σε 5.000 θεατές. Η ορχήστρα έχει σχήμα πετάλου και πλαισιώνεται από αποχετευτικό αγωγό. Το πλακόστρωτο δάπεδο και το θωράκιο προς το μέρος του κοίλου κατασκευάστηκαν κατά τους ρωμαϊκούς χρόνους. Υπάρχουν εντοιχισμένες στους τοίχους των παρόδων πολλές απελευθερωτικές επιγραφές με κείμενο μη αναγνώσιμο λόγω των φθορών που έχουν υποστεί οι λιθόπλινθοι. Μόνο τα θεμέλια σώζονται από τη σκηνή που μάλλον διαιρείτο σε δύο μέρη, δηλαδή το προσκήνιο και την κυρίως σκηνή. Κατά τον 1^ο μ.Χ. αιώνα διακοσμήθηκε η πρόσοψη του προσκηνίου με ανάγλυφη ζωφόρο που απεικονίζει τους άθλους του ημίθεου Ηρακλή.

Στο χώρο του θεάτρου έγιναν ανασκαφές και πολλές εργασίες συντήρησης, αλλά τα κτίσματα έχουν υποστεί σημαντικές φθορές και αρκετά αρχιτεκτονικά μέλη τους, όπως εδώλια και λιθόπλινθοι των παρόδων, είναι πεταμένα γύρω από το ιερό ακόμα και σήμερα. Επίσης καθιζήσεις, συνηθισμένο φαινόμενο στην περιοχή, και επιφανειακές απολεπίσεις έρχονται να συμπληρώσουν τις ρηγματώσεις των βράχων και όλα μαζί οδηγούν σε μια κατάσταση όπου έχουμε απώλειες μεγάλων τμημάτων του δομικού υλικού του θεάτρου.

Αρχαίο Γυμνάσιο

Τα ερείπια από το γυμνάσιο των Δελφών σώζονται ανάμεσα στην Κασταλία κρήνη και στο τέμενος της θεάς Αθηνάς. Στους αρχαίους χρόνους ήταν ένα μεγάλο συγκρότημα που περιλάμβανε γυμνάσιο, παλαίστρα και βοηθητικές λουτρικές εγκαταστάσεις. Κτίστηκε τον 4^ο π.Χ. αιώνα και στα επόμενα χρόνια έγιναν διάφορες επισκευές και μετατροπές και συνεχίστηκε η λειτουργία του μέχρι τους ρωμαϊκούς χρόνους που κτίστηκαν τα θερμαινόμενα λουτρά. Η πρώτη του χρήση ήταν για τις προπονήσεις των αθλητών των ελαφρών αθλημάτων, δεδομένου πως οι αθλητές του παγκρατίου, της πάλης και της πυγμής, δηλαδή των βαρέων αθλημάτων έκαναν τις προπονήσεις τους στην παλαίστρα. Επίσης κατά τους Ελληνιστικούς χρόνους εδώ ο χώρος χρησιμοποιήθηκε για την καλλιέργεια του πνεύματος των επισκεπτών και λάμβαναν χώρα διαλέξεις που έδιναν φημισμένοι ρήτορες, διάσημοι φιλόσοφοι και μεγάλοι ποιητές της εποχής.

Το συγκρότημα ήταν κτισμένο σε δύο επίπεδα: το επάνω άνηδρο περιλάμβανε τον ξυστό, δηλαδή μία στεγασμένη στοά πλάτους περίπου επτά μέτρων και μήκους ενός πυθικού σταδίου (178 περίπου μέτρα) για να προπονούνται οι αθλητές στο τρέξιμο όταν ο καιρός δεν επέτρεπε την χρησιμοποίηση ανοικτών χώρων. Οι τελευταίες ανασκαφές στον χώρο έφεραν στο φως ολόκληρο το μήκος του ξυστού. Όταν κτίστηκε ήταν δωρικού ρυθμού με πυρόλιθο αλλά στους Ρωμαϊκούς χρόνους η κιονοστοιχία της πρόσοψης αντικαταστάθηκε με μία ιωνική από μάρμαρο. Δίπλα και παράλληλα του ξυστού υπήρχε ένας υπαίθριος διάδρομος με πλάτος έξι μέτρων, η παραδρομίδα που την χρησιμοποιούσαν για την προπόνηση των αγώνων δρόμου.

Στο κάτω άνηδρο υπήρχε η παλαίστρα που ήταν μία τετράγωνη αυλή στο κέντρο με στοές χωρισμένες σε ξεχωριστά δωμάτια τριγύρω. Από τις σωζόμενες επιγραφές μαθαίνουμε πως χρησιμοποιούσαν αυτά τα δωμάτια για σφαιριστήριο και αποδυτήρια. Πιθανότατα να λειτουργούσε εδώ και ιερό του Ηρακλή, ή ίσως και του Ερμή. Και φυσικά στην αυλή έκαναν τις προπονήσεις τους στην πυγμαχία, την πάλη και το παγκράτιο. Δυτικότερα από την παλαίστρα ακόμα και σήμερα διακρίνουμε τα υπολείμματα μιας κυκλικής πισίνας με διάμετρο δέκα και βάθος σχεδόν δυο μέτρων, χαρακτηριστικό στοιχείο του αρχαίου ελληνικού λουτρού. Πίσω από την πισίνα υπήρχαν κρουνοί που γέμιζαν με νερό από την Κασταλία πηγή πηγή δέκα λίθινες λεκανίδες, δηλαδή τους λουτήρες των αθλητών. Γύρω στο 10 μ.Χ. κτίστηκε δυτικά από το λουτρό ρωμαϊκό βαλανείο, ή σύμφωνα με ορισμένους μελετητές του χώρου, ρωμαϊκές θερμές για θερμά λουτρά.

Κατά τους Βυζαντινούς χρόνους στο χώρο του γυμνασίου δημιουργήθηκε ένα χριστιανικό μοναστήρι, το καθολικό του οποίου κατεδαφίστηκε το 1898 για να αποκαλυφθεί η αρχαία παλαίστρα. Λέγεται μάλιστα πως σε ένα αρχαίο διατηρημένο κίονα που χρησιμοποιήθηκε και στο μοναστήρι είχε χαραχθεί το όνομά του και ο λόρδος Βύρωνας κατά την επίσκεψή του στους Δελφούς στις αρχές του 19^{ου} αιώνα.

Κασταλία κρήνη

Η Κασταλία ήταν μια ιερή πηγή στους Δελφούς που το νερό της είχε ιδιαίτερη σημασία για τη λατρεία στο χώρο, όπως και για την καθημερινή λειτουργία του μαντείου. Στα νερά της πλενόταν η Πυθία και οι ιερείς και το προσωπικό του ναού και το νερό της χρησιμοποιούσαν στην καθαριότητα του ναού του Απόλλωνα. Ομοίως, στα νερά της λούζονταν για να εξαγιστούν και οι θεοπρόποι, αυτοί δηλαδή που έρχονταν για να ζητήσουν τον χρησμό από την Πυθία. Η πηγή βρίσκεται στη χαράδρα που σχηματίζουν οι Φαιδριάδες πέτρες κάτω από ένα μεγάλο βράχο, τον Φλεμπούκο, που τους αρχαίους χρόνους τον ονόμαζαν Υάμπεια. Μετά το νερό κατηφόριζε προς την πεδιάδα του Πλειστού μέσα στο ρέμα που σήμερα οι ντόπιοι το λένε Αρκουδόρεμα και στο οποίο, σύμφωνα με τη μυθολογία είχε τη φωλιά του ο φοβερός δράκος Πύθωνας. Από την πηγή το νερό διοχετευόταν με τη βοήθεια ενός αγωγού στην κρήνη που ονομαζόταν επίσης Κασταλία, η οποία βρίσκεται στο χώρο μεταξύ του τεμένους του Απόλλωνα και του γυμνασίου του ιερού.

Η πρώτη διαμόρφωση της κρήνης ανάγεται στην πρώτη δεκαετία του 6^{ου} π.Χ. αιώνα στην ίδια θέση που τη βλέπουμε και σήμερα στο πλάι του σημερινού δρόμου. Η κρήνη είναι ένα κτίσμα σε σχήμα ορθογώνιο με διαστάσεις περίπου 8 μέτρα επί 6 και μισό και αποτελείται από μια κτιστή λεκάνη και ένα σύστημα από κρουνοί και αγωγούς λαξεμένους κάτω από το έδαφος που έφερναν το νερό από την πηγή. Μια πλακόστρωτη αυλή με ωραίους λίθινους πάγκους βρίσκεται εμπρός της. Ο επισκέπτης έφτανε σε αυτήν αφού ανέβαινε μερικά σκαλοπάτια. Φυσικά η κρήνη επισκευάστηκε πολλές φορές και άλλαξε αρκετές φορές εμφάνιση. Η πιο γνωστή σε μας μορφή είναι αυτή που είδε και περιέγραψε ο περιηγητής Πausανίας, αυτή που λέμε Κασταλία του βράχου και χρονολογείται από τον 1^ο π.Χ. αιώνα. Αυτή βρίσκεται σχεδόν 50 μέτρα πιο ψηλά από την πρώτη, των Αρχαϊκών χρόνων που ονομάζεται Κάτω Κασταλία. Για την καλύτερη λειτουργία της λειάνθηκε αρκετά ο βράχος και κατά πλάτος και καθ' ύψος. Στο σημείο αυτό τοποθετούσαν σε κόγχες οι επισκέπτες αναθήματα για τη Νύμφη Κασταλία. Μια από τις κόγχες, η μεγαλύτερη, μετατράπηκε κατά τους χρόνους της Τουρκοκρατίας σε ναΐσκο του Αγίου Ιωάννη του Προδρόμου. Από κάτω ακριβώς από τις κόγχες δημιουργήθηκε με λάξευση του βράχου μία ορθογώνια σκεπαστή λεκάνη με διαστάσεις 10 μέτρα επί μισό όπου διοχετευόταν το νερό μέσω ενός κλειστού αγωγού. Στη πρόσοψη της κρήνης λειτουργούσαν επτά χάλκινοι κρουνοί που χωρίζονταν μεταξύ τους από σκαλισμένους στο βράχο πεσσούς. Κάτω από τη κρήνη κατέβαιναν οι επισκέπτες με τη βοήθεια κλίμακας με οκτώ σκαλοπάτια σε μια λιθόστρωτη αυλή με μεγάλους λίθινους πάγκους για να ξεκουράζονται. Η μεν Κασταλία του Βράχου ανασκάφηκε το 1878 από τους αρχαιολόγους Δραγάτση και Καστόρχη, ενώ η Κάτω Κασταλία, δηλαδή η αρχαϊκή κρήνη, ανασκάφηκε το 1960 από τον Ορλάνδο. Φυσικά και οι δυο κρήνες έχουν συντηρηθεί όλα αυτά τα χρόνια και έχουν σε μεγάλο βαθμό αναστηλωθεί.

Αρχαίο Στάδιο

Το στάδιο στον αρχαιολογικό χώρο των Δελφών βρίσκεται σε πολύ καλή κατάσταση και έχει διατηρηθεί σχεδόν περισσότερο από κάθε άλλο. Οργανώθηκε βορειοδυτικά του θεάτρου ψηλά πάνω από το ιερό του Απόλλωνα και τον οικισμό της πόλης των Δελφών. Φθάνουμε σε αυτό ακολουθώντας το ίδιο ανηφορικό μονοπάτι που ακολουθούσε και ο επισκέπτης των αρχαίων χρόνων που ξεκινούσε από τον χώρο του Θεάτρου. Οι φημισμένοι πανελλήνιοι Πυθικοί Αγώνες λάμβαναν χώρα κυρίως σε αυτό το στάδιο όπου γίνονταν όλα τα αθλητικά αγωνίσματα. Αρχικά διαμορφώθηκε κατά τον 5^ο

π.Χ. αιώνα, γεγονός που μας επιβεβαιώνει μια εντοιχισμένη αρχαία επιγραφή. Τα πρώτα χρόνια οι θεατές παρακολουθούσαν όρθιοι, ή καθισμένοι στο έδαφος, ή ίσως σε ξύλινους πάγκους. Τον 2^ο μ.Χ. αιώνα το στάδιο απέκτησε λίθινα εδώλια που χρηματοδοτήθηκαν από τον περίφημο πλούσιο Αθηναίο Ηρώδη Αττικό και κατασκευάστηκαν με ασβεστόλιθο Παρνασσού. Και εκείνη την εποχή δημιουργήθηκε και η μεγάλη τοξωτή θριαμβική είσοδος που μέχρι σήμερα θεωρείται η μοναδική του είδους σε αρχαίο στάδιο στον Ελλαδικό χώρο.

Για την διαμόρφωση του σταδίου χρησιμοποιήθηκε η φυσική πλαγιά το βουνού στα βόρεια, ενώ νότια έγινε επίχωση με τη βοήθεια αναλημματικού τοίχου. Ανατολικά είναι η είσοδος με μεγάλο τριπλό τόξο που στηρίζεται σε τέσσερις πεσσούς, από όπου έμπαιναν οι κριτές και οι αθλητές επευφημούμενοι από το πλήθος. Ο στίβος έχει μήκος ενός ρωμαϊκού σταδίου (177,55 μέτρα) και πλάτος 25 περίπου μέτρα. Στα δυο άκρα του στίβου είναι οι γραμμές εκκίνησης («άφεση») και τερματισμού με πλάκες από όπου ξεκινούσαν οι αθλητές. Το στάδιο έχει οργανωθεί σε σχήμα φουρκέτας με δυο παράλληλες περιοχές με έδρανα που συγκλίνουν προς τα δυτικά σε ημικύκλιο («σφενδόνη»). Οι κριτές καθόντουσαν στη βόρεια πλευρά σε ένα ιδιαίτερο πάγκο. Ανάμεσα στα έδρανα υπήρχαν κλίμακες για την κυκλοφορία των θεατών που σύμφωνα με υπολογισμούς πρέπει να έφταναν τις 5.000.

Έως σήμερα έχουν γίνει εργασίες μερικής αναστήλωσης και συντήρησης, αλλά το μεγαλύτερο μέρος του αναλημματικού τοίχου έχει καταρρεύσει με τα μέλη του να βρίσκονται σκορπισμένα στο χώρο.

Ο Θόλος της Αθηνάς Προναίας

Ο Θόλος είναι το πιο γνωστό και αναγνωρίσιμο μνημείο των Δελφών. Οικοδόμημα επιβλητικό, βρίσκεται στο ιερό της Αθηνάς Προναίας, μεταξύ του νεότερου ναού της θεάς και του Θησαυρού των Μασσαλιωτών. Παραδόξως η αρχαιολογική και ιστορική έρευνα δεν μπόρεσε να προσδιορίσει τη χρήση του αριστουργήματος αυτού της αρχιτεκτονικής των κλασικών χρόνων (380 πΧ περίπου). Εικάζεται πως είναι αφιερωμένος σε κάποια χθόνια θεότητα. Τον Θόλο κατασκεύασε ο αρχιτέκτονας Θεόδωρος από την Φωκίδα ή ίσως την Φώκεια.

Ο Θόλος έχει στοιχεία από όλους τους αρχιτεκτονικούς ρυθμούς. Έχει 20 δωρικούς κίονες στο εξωτερικό περιστύλιο και ζωφόρο που κοσμείται με σκηνές από την Κενταυρομαχία και την Αμαζομαχία. Οι συμπαγείς τοίχοι του κυκλικού σηκού επιστέφονται από ζωφόρο δωρικού ρυθμού με ανάγλυφες μικρές μετόπες. Στο εσωτερικό του υπήρχαν 10 ημικίονες κορινθιακού ρυθμού. Το κτίσμα στηρίζεται σε κρηπίδωμα με τρεις βαθμίδες. Είναι πολύχρωμο κτίσμα γιατί χρησιμοποιήθηκαν υλικά διαφόρων χρωμάτων, όπως πεντελικό και παριανό μάρμαρο, μαυριδερός ελευσίνιος ασβεστόλιθος και άλλα υλικά. Από την μαρμάρινη οροφή έχουν σωθεί ορισμένα διακοσμητικά στοιχεία. Για τη στέγη υπάρχουν πολλές απόψεις. Επικρατέστερη σήμερα θεωρείται η άποψη της κωνικής στέγης της οποίας τα διακοσμητικά ανάγλυφα αφαιρέθηκαν από τους χριστιανούς τους επόμενους αιώνες.

Το 1938 έγινε μερική αναστήλωση του Θόλου, ενώ πολλά αρχιτεκτονικά μέλη και άλλα σωζόμενα τμήματα από τον διάκοσμο έχουν συντηρηθεί και εκτίθενται στο Μουσείο των Δελφών.

Το ανάθημα του Δαόχου

Το ανάθημα του Δαόχου είναι ένα από τα πιο σημαντικά αφιερώματα πλουσίων ιδιωτών στο ιερό. Ήταν κτισμένο βορειοανατολικά του ναού του Απόλλωνα πάνω σε ένα επίμηκες λίθινο βάθρο μαζί με αναθήματα άλλων πόλεων και ιδιωτών. Αναθέτης του μνημείου ήταν ο τετράρχης της Θεσσαλίας και σπουδαίος ιερομνήμων από τα Φάρσαλα Δάοχος Β'. Λόγω ακριβώς αυτής της σχέσης του με το ιερό από το 339 έως το 334 π.Χ. και τιμώντας πολλά μέλη της οικογένειάς του που νίκησαν πολλές φορές σε αγωνίσματα, έκτισε το ανάθημα περίπου το 337 π.Χ., χρόνο που η επιρροή του φίλου

του βασιλιά της Μακεδονίας Φιλίππου του Β΄ ήταν μεγάλη στην περιοχή. Λέγεται πως το κτίσμα το κατασκεύασε ο ονομαστός γλύπτης Λύσιππος ή κάποιος μαθητής του.

Αποτελείται από εννέα μαρμάρινα αγάλματα πάνω σε ένα ενιαίο βάθρο. Η ταυτοποίηση του μνημείου έγινε με ακρίβεια λόγω των επιγραφών που έχει κάθε άγαλμα, όπου περιγράφονται τα κατορθώματά τους. Στο δεξί άκρο του βάθρου υπήρχε άγαλμα του Απόλλωνα και αριστερότερα έξι αγάλματα σημαντικών προγόνων του Δαόχου.

Το μνημείο σώζεται σχεδόν ακέραιο και τα σωζόμενα αγάλματα εκτίθενται στο μουσείο μαζί με το ενιαίο βάθρο τους.

Λέσχη των Κνιδίων

Η Λέσχη των Κνιδίων ήταν ένα κτίσμα περίφημο λιγότερο για τα αρχιτεκτονικά χαρίσματά του και περισσότερο για τον σημαντικό ζωγραφικό διάκοσμό του. Το κτίσμα το πρόσφεραν οι πολίτες της σημαντικής μικρασιατικής πόλης Κνίδου στον Θεό Απόλλωνα. Οι Κνίδιοι είχαν αναπτύξει υψηλού επιπέδου πολιτισμό, με ιδιαίτερη έμφαση στην Ιατρική και είχαν πολλές σπουδαίες αποικίες στην Σικελία και την Ναύκρατι στην Αίγυπτο. Όταν οι Πέρσες επιτέθηκαν κατά των ελληνικών πόλεων της Μικράς Ασίας οι Κνίδιοι άρχισαν να κατασκευάζουν αμυντική τάφρο απομονώνοντας την πόλη από την ενδοχώρα. Επειδή όμως είχαν πολλούς τραυματισμούς κατά τη διάρκεια των εργασιών, ζήτησαν την συμβουλή του μαντείου των Δελφών που τους μίλησε να σταματήσουν την τάφρο και ο θεός θα τους βοηθούσε. Οι Κνίδιοι συντάχθηκαν με τους Αθηναίους και, συμβάλλοντας αποφασιστικά στη νίκη του Κίμωνα το 468 π.Χ. στον Ευρυμέδοντα ποταμό επί των Περσών, θεώρησαν ότι ο θεός εκπλήρωσε την υπόσχεσή του για βοήθεια. Έτσι, όταν οι αγώνες των Ελλήνων κατά των Περσών τελείωσαν νικηφόρα, αφιέρωσαν τη Λέσχη στον θεό. Την χρησιμοποιούσαν για συναθροίσεις και πιθανόν και ανάπαυση, ίσως και για προπόνηση.

Είναι ένα ορθογώνιο κτίσμα 20 X 10 περίπου μέτρα με δυο σειρές από τέσσερις ξύλινους κίονες εσωτερικά που στηρίζονταν σε λίθινη βάση. Υπήρχε και αναλημματικός τοίχος στον οποίο σώζεται η επιγραφή που πιστοποιεί την χρήση του κτίσματος. Αργότερα, οι Κνίδιοι ισοπέδωσαν το έδαφος μπροστά στη λέσχη και έτσι διευκολύνθηκε η πρόσβαση. Είχε σπουδαίο και πλούσιο ζωγραφικό διάκοσμο που ο Πausanias λέει πως ήταν έργο του διάσημου Πολύγνωτου φημισμένου ζωγράφου από την Θάσο. Επίσης ο Pausanias περιγράφει στο έργο του αναλυτικά τον ζωγραφικό διάκοσμο με κύρια θέματα την άλωση της Τροίας και την κάθοδο του Οδυσσέα στον Άδη.

Αρχαιολογικό Μουσείο Δελφών

Ένα από τα πιο αξιόλογα και σημαντικά μουσεία της χώρας είναι το Αρχαιολογικό Μουσείο Δελφών. Στο μουσείο παρουσιάζεται ανάγλυφα η ιστορία του ξακουστού σε ολόκληρο τον αρχαίο κόσμο ιερού του Απόλλωνα με το φημισμένο μαντείο. Οι πολύ σημαντικές συλλογές του μουσείου μας παρουσιάζουν με τον πιο γλαφυρό τρόπο την θρησκευτική και κοινωνική δράση του ιερού από την ίδρυσή του τον 8^ο π.Χ. αιώνα μέχρι τα χρόνια του Βυζαντίου, έως τότε δηλαδή που οδηγήθηκε σε πλήρη παρακμή.

Σήμερα το μουσείο στεγάζεται σε ένα πλήρως ανακαινισμένο κτίριο με συνολικό εμβαδόν σχεδόν 2,3 στρεμμάτων που περιλαμβάνουν 14 αίθουσες για τα εκθέματα και μεγάλους αποθηκευτικούς χώρους. Στο χώρο του λειτουργεί εργαστήριο συντήρησης αρχαιοτήτων και αποκατάστασης ψηφιδωτών. Στους σύγχρονους χώρους υποδοχής του κοινού λειτουργούν κυλικείο για την εξυπηρέτηση των επισκεπτών και πωλητήριο διαφόρων κατατοπιστικών εντύπων και βιβλίων, καθώς επίσης και αναμνηστικών. Υπάρχει πρόβλεψη για την πρόσβαση στο μουσείο των ατόμων με αναπηρία, με ειδικά διαμορφωμένες ράμπες και ανελκυστήρα. Ράμπα και σχετικός ηλεκτροκίνητος μηχανισμός υπάρχει

και μέσα στο Μουσείο, προς την αίθουσα Ηνίοχου. Το μουσείο εποπτεύει η Ι΄ Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων.

Το αρχικό κτίριο που στέγασε το μουσείο στις αρχές του 20ου αιώνα κτίστηκε με δωρεά του Ανδρέα Συγγρού σε σχέδια του γάλλου αρχιτέκτονα Τουμπαιρε και διέθετε δυο αίθουσες με τα ευρήματα της «μεγάλης ανασκαφής» που είχε ξεκινήσει το 1892 από την Γαλλική Αρχαιολογική Σχολή. Κατά τους χρόνους του Μεσοπολέμου έγιναν εκτεταμένες επισκευές και επέκτασή του και επαναλειτούργησε το 1938. Κατά την διάρκεια της γερμανικής κατοχής τα περισσότερα γλυπτά κρύφτηκαν για να μην αρπαγούν από τους κατακτητές. Έτσι την δεκαετία του 1950 σε σχέδια του περίφημου έλληνα αρχιτέκτονα Πατρόκλου Καραντινού ανακαινίστηκε το κτίριο και επαναλειτούργησε με νέα φιλοσοφία, βασισμένη στις σύγχρονες περί μουσείων αντιλήψεις τα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του 1960. Ταυτόχρονα με την ανακαίνιση έγιναν και σοβαρές επεκτάσεις και μετατροπές εσωτερικών και εξωτερικών χώρων. Επεκτάσεις και μεταβολές χρήσεων διαφόρων χώρων έγιναν επίσης το 1979 και τη δεκαετία του 1990. Όλες οι επεκτάσεις και μεταβολές συνοδεύτηκαν και με ανακατατάξεις των εκθεμάτων και με συνεχή εμπλουτισμό τους με τα νέα ευρήματα, ή με συντηρημένα παλαιά.

Η μόνιμη έκθεση του Αρχαιολογικού Μουσείου Δελφών είναι μια ζωντανή ιστορία του ιερού και περιλαμβάνει ευρήματα που χρονολογούνται από την 2^η χιλιετία π.Χ. και φτάνουν έως τους Ύστερους Ρωμαϊκούς χρόνους. Η λογική της έκθεσης ακολουθεί την χρονολογική σειρά και παρουσιάζονται ευρύτερα σύνολα που αναφέρονται σε συγκεκριμένο ιερό ή κτίριο. Οι εκθεσιακές αυτές ενότητες βοηθούν τον επισκέπτη να αντιληφθεί την πορεία του ιερού στον χρόνο και να προσεγγίσει με από τρόπο τις εποχές ακμής και παρακμής του μέσα από τα αφιερώματα πλουσίων ιδιωτών, ή και ολόκληρων πόλεων.

Από τα εκθέματα κυρίαρχη θέση κατέχουν τα αντιπροσωπευτικά δείγματα της Αρχαϊκής τέχνης, τα μαρμάρινα αναθήματα, οι μνημειακές συνθέσεις. Φυσικά λόγω της σπουδαιότητάς τους εκτίθενται και μεμονωμένα ευρήματα όπως ο περίφημος Ηνίοχος. Η όλη εκθεσιακή προσπάθεια ενισχύεται με κατατοπιστικούς χάρτες, σαφή κείμενα και αναπαραστάσεις που δίνουν ανάγλυφα το περιβάλλον του αρχαιολογικού χώρου.

Εκθεσιακές ενότητες

Στις δυο πρώτες αίθουσες του μουσείου εκτίθενται αναθήματα και άλλα ευρήματα από τους πρώτους χρόνους του ιερού. Και από την εποχή προ της λατρείας του θεού Απόλλωνα, αλλά και από τα μεταβατικά χρόνια προς την εποχή του Απόλλωνα. Τα παλαιότερα ευρήματα και εκθέματα είναι μυκηναϊκά ειδώλια και μινωικά ρυτά από πέτρα και ακολουθούν χάλκινοι τρίποδες, που αποτελούν και τα πρώτα αφιερώματα στη νέα λατρεία του Απόλλωνα. Η Εποχή του Χαλκού αντιπροσωπεύεται επίσης από κυπριακές ασπίδες, φοινικικές φιάλες, πόρπες από την Φρυγία και σειρήνες από την Συρία. Η πρώτη αίθουσα τελειώνει με τα αναθήματα με ανδρικές μορφές από τους Γεωμετρικούς χρόνους.

Η δεύτερη αίθουσα περιέχει όλα τα χάλκινα αναθήματα από τον 8^ο και τον 7^ο π.Χ. αιώνα, αρκετά ζωμόρφα ειδώλια, πολλά κοσμήματα, περικεφαλαίες και το κόσμημα της αίθουσας ο χάλκινος «δαιδαλικός κούρος» μικρών διαστάσεων που προαναγγέλλει τα επιτεύγματα της πλαστικής τέχνης των επόμενων αιώνων.

Η αίθουσα III περιλαμβάνει αντικείμενα των πρώιμων αρχαϊκών χρόνων με δεσπόζον το σύμπλεγμα των διδύμων κούρων. Αρκετά χάλκινα αντικείμενα τέχνης και εργαλεία συμπληρώνουν το περιεχόμενο της αίθουσας, που ολοκληρώνεται με την πάρινη ζωοφόρο από τον θησαυρό των Σικυωνίων.

Τα κύρια εκθέματα στην αίθουσα IV είναι τα χρυσελεφάντινα αναθήματα των πόλεων της ανατολικής Ελλάδας από την Ιερά Οδό. Τα εκθέματα συμπληρώνουν ο αργυρός ταύρος και η Απόλλωνεια τριάδα.

Ο θησαυρός των Σιφνίων στην αίθουσα V προσφέρει μια σχεδόν ολοκληρωμένη εικόνα με αρχιτεκτονικά τμήματα και αρκετά δείγματα πλαστικής διακόσμησης, μεταξύ των οποίων η ζωφόρος, το ανατολικό αέτωμα, οι Καρυάτιδες, το περίθυρο. Συμπληρωματικά, εκτίθενται η σφίγγα των Ναξίων και αρχιτεκτονικά μέλη από άλλα κτίσματα του ιερού.

Στην αίθουσα VI εκτίθενται αρχιτεκτονικά μέλη από τον ναό του Απόλλωνα, καθώς επίσης και οι εναέτιες συνθέσεις από τον Αρχαϊκό και τον Κλασικό ναό.

Τα σημαντικά ευρήματα του θησαυρού των Αθηναίων βρίσκονται στις αίθουσες VII και VIII. Η ζωφόρος και οι μετόπες στην πρώτη από τις δύο αίθουσες και τα σωζόμενα ακρωτήρια με τις παραστάσεις των εφίππων Αμαζόνων, κομμάτια από τα αετώματα, όπως επίσης και οι ύμνοι προς τον Απόλλωνα που χαραχτήκαν στο κτίσμα σε μετέπειτα χρόνους, στην δεύτερη αίθουσα.

Ο 5ος αιώνας π.Χ. αντιπροσωπεύεται στην αίθουσα IX με δείγματα από τον γλυπτό και τον γραπτό πήλινο διάκοσμο των θησαυρών των Μασσαλιωτών και του «Δωρικού» στο ναό της Αθηνάς Προναίας, ακρωτήρια από άλλα κτίσματα του ιερού και ακροκέραμα. Σε περίοπτη θέση εκτίθενται τρία χάλκινα αγαλμάτια του αποθέτη της αίθουσας IV, δηλαδή η πεπλοφόρος με το θυμιατήρι, ο αυλητής και το σύμπλεγμα με τους δύο αθλητές. Και τέλος μια γυναικεία κεφαλή από το ιερό της Αθηνάς Προναίας μας αναγγέλλει τη μετάβαση στην τέχνη του 4ου π.Χ αιώνα.

Η αίθουσα X είναι αφιερωμένη εξ ολοκλήρου στο χαρακτηριστικό κυκλικό κτίριο του ναού της Προναίας, τον περίφημο Θόλο. Εδώ εκτίθενται αρχιτεκτονικά στοιχεία του κτιρίου και πολλά στοιχεία του γλυπτού διακόσμου του. Σημαντικότερα δείγματα είναι το δωρικό και το κορινθιακό κιονόκρανο, οι μετόπες και οι δυο ζωφόροι του.

Οι Ελληνιστικοί χρόνοι αντιπροσωπεύονται με το σύμπλεγμα του Δαόχου στην αίθουσα XI μαζί με τον φημισμένο σύμβολο της Δελφικής λατρείας, τον ομφαλό, που είναι τοποθετημένος δίπλα από τον ακανθωτό κίονα με την παράσταση με τις χορεύτριες. Υπάρχουν επίσης Υστεροκλασικά και Ελληνιστικά αγάλματα που συμπληρώνουν την εικόνα που έχουμε για τα αφιερώματα στο ναό.

Η αίθουσα XII ξεκινάει με τη ζωφόρο του αναθήματος του Αιμιλίου Παύλου και συνεχίζει με αρκετά εκθέματα των Ρωμαϊκών χρόνων. Τα εκθέματα συμπληρώνονται με έργα της Ύστερης Ελληνιστικής και Ρωμαϊκής εποχής, μεταξύ των οποίων ο κυκλικός βωμός από την Προναία, ο Αντίνοος, το πορτραίτο του «Φλαμίνιου», όπως επίσης και ωραία δείγματα ρωμαϊκής μεταλλοτεχνίας.

Η προτελευταία αίθουσα (αίθουσα XIII) του μουσείου είναι αφιερωμένη στον χάλκινο σύμπλεγμα του περίφημου Ηνίοχου των Δελφών, ενός από τα πλέον αναγνωρίσιμα έργα τέχνης της αρχαιότητας πραγματικό κόσμημα του μουσείου.

Και τέλος στην αίθουσα XIV, την τελευταία του μουσείου, φαίνεται το τέλος του ιερού χώρου. Εδώ εκτίθενται επιγραφές και πορτραίτα Ρωμαίων αυτοκρατόρων, καθώς και αρχιτεκτονικά μέλη και λυχνάρια με πλήθος χριστιανικά σύμβολα που εκφράζουν το πέρασμα στη νέα λατρεία, τον Χριστιανισμό.

Ευρωπαϊκό Πολιτιστικό Κέντρο Δελφών

Το Ευρωπαϊκό Πολιτιστικό Κέντρο Δελφών (Ε.Π.Κε.Δ.) ιδρύθηκε στα τέλη της δεκαετίας του 1950 με πρωτοβουλία του τότε πρωθυπουργού Κωνσταντίνου Καραμανλή, ύστερα από εισηγήσεις πνευματικών ανδρών της εποχής εκείνης. Βέβαια, οι πρώτες ανησυχίες και συζητήσεις για την δημιουργία ενός πνευματικού και μορφωτικού ευρύτερα κέντρου με αναφορά στους Δελφούς ξεκίνησαν μετά το τέλος της φρίκης του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου και την ίδρυση της Κοινωνίας των Εθνών. Στα μέσα της δεκαετίας του 1920 ο Άγγελος Σικελιανός και η τότε σύζυγός του Εύα Πάλμερ - Σικελιανού προβληματίζονται με την ιδέα της αναβίωσης των Δελφών ως πνευματικό κέντρο. Έτσι, το 1927 οργανώνουν τις πρώτες Δελφικές Εορτές που, σύμφωνα με τα λεγόμενα του ποιητή, θα βοηθούσαν στην δημιουργία ενός παγκόσμιου κέντρου όπου εκλεκτοί πνευματικοί άντρες και γυναίκες θα μαζεύονταν μια φορά το χρόνο με μοναδικό σκοπό να εξομαλύνουν τις αντιθέσεις μεταξύ των λαών και να διασφαλίσουν την παγκόσμια Ειρήνη.

Αμέσως μετά την λαίλαπα του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου ο προβληματισμός των ανθρώπων των γραμμάτων και των τεχνών για την Ειρήνη επανακάμπτει. Έτσι, με εισήγηση του Έλληνα ποιητή και μετέπειτα πολιτικού Γιάννη Κουτσοχέρα στην Διεθνή Ομοσπονδία Συγγραφέων (PEN International) προτείνεται η δημιουργία στους Δελφούς ενός διεθνούς πνευματικού κέντρου. Και το 1957 η Ελληνική κυβέρνηση καταθέτει επισήμως το αντίστοιχο σχέδιο στο Συμβούλιο της Ευρώπης για την ίδρυση του Δελφικού Κέντρου σε έκταση που θα πρόσφερε η Ελληνική κυβέρνηση για την ανέγερση των κτιρίων που θα είχε την έδρα του το κέντρο. Από το 1962 το Δελφικό Κέντρο τίθεται υπό την αιγίδα του Συμβουλίου της Ευρώπης, όπως αποφάσισε η Επιτροπή των Υπουργών Εξωτερικών των χωρών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης. Και στις 28 Μαρτίου 1966 έγινε η θεμελίωση του συνεδριακού συγκροτήματος με επίσημη τελετή.

Το 1977, μετά την πτώση της Δικτατορίας στην Ελλάδα, με νόμο της Βουλής των Ελλήνων ιδρύθηκε το Ευρωπαϊκό Πολιτιστικό Κέντρο Δελφών, ένα Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου που τελούσε υπό την εποπτεία του Υπουργείου Πολιτισμού και είχε τεθεί ξανά υπό την αιγίδα του Συμβουλίου της Ευρώπης.

Δραστηριότητες

Στα πλαίσια των δραστηριοτήτων του κέντρου ξεκίνησαν από το 1984 διεθνείς συναντήσεις μεταξύ θεωρητικών και ερευνητών του αρχαίου Θεάτρου με δημιουργούς και καλλιτέχνες από όλο τον κόσμο. Από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 οι διεθνείς συναντήσεις Αρχαίου Δράματος διοργανώνονται κάθε δυο χρόνια. Εκτός από παραστάσεις αρχαίου δράματος οι εκδηλώσεις περιλαμβάνουν θεωρητικά συμπόσια, θεατρικά εργαστήρια και πολλές άλλες καλλιτεχνικές εκδηλώσεις. Μέχρι το καλοκαίρι του 2004 οι παραστάσεις πραγματοποιούνταν στο αρχαίο στάδιο των Δελφών. Από το 2005 και μετά γίνονται στο υπαίθριο θέατρο «Φρόνιχος» που ανήκει στο Ευρωπαϊκό Πολιτιστικό Κέντρο Δελφών. Στις παραστάσεις και εκδηλώσεις συμμετέχουν πολλοί πολιτιστικοί οργανισμοί του εσωτερικού και του εξωτερικού από πολλές χώρες του κόσμου.

Ιδιαίτερη σημασία έχουν οι συναντήσεις Νέων Δημιουργών που ξεκίνησαν ως θεσμός το 2007 στη διάρκεια της 13^{ης} Διεθνούς Συνάντησης Αρχαίου Δράματος και έχουν στόχο να φέρουν σε επαφή τους νέους δημιουργούς, καλλιτέχνες και σπουδαστές αντίστοιχων σχολών με τους μεγάλους δημιουργούς και δασκάλους του παγκόσμιου θεάτρου.

Παράλληλα με τις εκδηλώσεις γύρω από το Αρχαίο Δράμα, οργανώνονται επίσης πολλές καλλιτεχνικές εκδηλώσεις. Εκθέσεις εικαστικών, πλαστικής, συμπόσια, σεμινάρια και εργαστήρια παραμο-

νης και δημιουργίας καλλιτεχνών στον χώρο των Δελφών. Μετά το 1994 δημιουργήθηκε και Πάρκο Γλυπτικής με μόνιμη Συλλογή Έργων Σύγχρονης Τέχνης.

Ακόμα, κάθε χρόνο τα τελευταία χρόνια πραγματοποιείται επιμορφωτικό πρόγραμμα δυο εβδομάδων στο οποίο συμμετέχουν επιστήμονες της Κλασικής Φιλολογίας και καθηγητές Μέσης Εκπαίδευσης από όλες τις ευρωπαϊκές χώρες. Η συμμετοχές κάθε καλοκαίρι φτάνει τις 60 περίπου, με συμμετέχοντες από διάφορες χώρες και επιμορφωτές πανεπιστημιακούς δασκάλους Κλασικών σπουδών από την Ελλάδα και τις χώρες προέλευσης των συμμετεχόντων. Ανάμεσα στα υπόλοιπα τα σεμινάρια περιλαμβάνουν και εκμάθηση της Αρχαίας Ελληνικής με ηλεκτρονικούς υπολογιστές.

Στα πλαίσια των εκπαιδευτικών προγραμμάτων το Κέντρο έχει δημιουργήσει αρχείο με τα στοιχεία των συμμετεχόντων στα σεμινάρια και άλλα σχετικά στοιχεία.

Διαγωνισμοί

Κάθε χρόνο διεξάγεται πανελλήνιος μαθητικός διαγωνισμός Επιχειρηματολογίας που τελεί υπό την αιγίδα της Βουλής των Ελλήνων και οργανώνεται από το υπουργείο Παιδείας. Σκοπός του διαγωνισμού κατά τα διεθνή πρότυπα, είναι η καλλιέργεια της κριτικής σκέψης των μαθητών και η ανάπτυξη της ικανότητάς των στη λογική των επιχειρημάτων («αντιλογία»), κάτι σαν τα μαθήματα Ρητορικής των αρχαίων.

Διεξάγεται επίσης ετήσιος Πανευρωπαϊκός Μαθητικός Διαγωνισμός στην Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία.

Συμπόσια

Παράλληλα με τις εκδηλώσεις γύρω από το Αρχαίο Δράμα και τις εκπαιδευτικές δράσεις οργανώνονται συμπόσια, συνέδρια και σεμινάρια με θεματολογία ευρύτερη από το Αρχαίο Θέατρο, δηλαδή Μουσικής, Χορού, Κινηματογράφου, Μουσειολογίας, Φιλοσοφίας, Καλών Τεχνών και εκδηλώσεις με επετειακό χαρακτήρα.

Υδραυλίσ

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το φιλόδοξο πρόγραμμα ανακατασκευής της Αρχαίας Υδραύλεως του Δίου που ολοκληρώθηκε το 1999 (ξεκίνησε το 1995). Η ερευνητική ομάδα, υπό φημισμένους καθηγητές Έλληνες και ξένους, συνεργάστηκε με τον καθηγητή Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Δημήτρη Παντερμαλή, ο οποίος με την ομάδα του το 1992 ανακάλυψαν στο Δίο το άνω τμήμα μιας αρχαίας υδραύλεως του 1^{ου} π.Χ. αιώνα. Για την επιτυχή ανακατασκευή του αρχαίου οργάνου έγινε συστηματική μελέτη όλων των αρχαίων σχετικών πηγών, επισταμένη ειδική έρευνα στις αρχαιοελληνικές μουσικές κλίμακες, όπως επίσης και στη χρήση και επεξεργασία των διάφορων υλικών που χρησίμευσαν στην κατασκευή της κατά τους αρχαίους χρόνους, δηλαδή διάφορα μέταλλα, επεξεργασμένο ξύλο, δέρμα, ειδικές κόλλες, καρφιά και άλλα. Η πρώτη ολοκληρωμένη παρουσίαση της Υδραύλεως έγινε το 1999 στη Ιαπωνία κατά την διάρκεια των εκδηλώσεων για τα εκατό χρόνια των διπλωματικών σχέσεων Ελλάδας και Ιαπωνίας. Έκτοτε, έχουν πραγματοποιηθεί πολλές ακόμα παρουσιάσεις τόσο στην Ελλάδα, όσο και σε χώρες του εξωτερικού.

Τιατι Δελφοί;

Γιατί εδώ στερεώθηκε η ιδέα της εκχειρίας σε περίοδο πολέμων, για να δοθεί η ευκαιρία να διεξαχθούν οι αγώνες και οι λοιπές θρησκευτικές τελετές με την συμμετοχή όλων των Ελλήνων, εμπολέμων και μη.

Γιατί εδώ φυλάσσεται και εκτίθεται ο Ηνίοχος, ένα από τα πλέον αναγνωρίσιμα παγκοσμίως αγάλματα της αρχαίας εποχής.

Γιατί εδώ υπήρξε ένα από τα Πανελλήνια ιερά, ίσως το πιο ονομαστό, ίσως το πιο αναγκαίο για την καθημερινότητα των αρχαίων χρόνων, με την ιέρεια Πυθία να δίνει χρησμούς, αντιφατικούς και ταυτόχρονα ικανούς να εμπνεύσουν τους ερωτώντες.

Γιατί είναι ένας από τους πιο αξιόλογους αρχαιολογικούς χώρους του Ελληνικού κόσμου με πολλά και σημαντικά ευρήματα και κτίσματα που μας δίνουν μια σχεδόν πλήρη εικόνα της πορείας του μέσα στον χρόνο.

Γιατί εδώ έχει δημιουργηθεί ένα σημαντικό μουσείο με πολύ ωραίες και κατατοπιστικές συλλογές που καλύπτουν χιλιάδες χρόνια ιστορίας, τοπικής, αλλά και πανελληνίας.

Γιατί εδώ το ιερό λειτουργούσε σε ένα φυσικό περιβάλλον που υπενθύμιζε σε όλους τους επισκέπτες, ονομαστούς, ή σχετικά αγνώστους, πως ο άνθρωπος και η κοινωνία του πρέπει να συμβιώνει ειρηνικά με την φύση και να θεωρεί τον εαυτό του αναπόσπαστο κομμάτι της.

Γιατί εδώ υπήρξε ο ομφαλός της γης, ένα ιδεολόγημα των αρχαίων Ελλήνων, μια μυθολογική προσέγγιση της αξίας του αρχαιοελληνικού πολιτισμού, ένα σύμβολο που διατηρεί μέχρι σήμερα την σχετική του αξία.

Γιατί εδώ, κυριολεκτικά στο κέντρο της Ελλάδας βρίσκεται το ιερό, ο αρχαιολογικός χώρος που σημάδεψε όσο κανένας άλλος την μακραίωνη ιστορία της Ελλάδας από τα βάθη των μυθικών χρόνων μέχρι τις μέρες μας.

Γιατί από εδώ ο επισκέπτης έχει εύκολη πρόσβαση σε βουνό και σε θάλασσα, στη σύγχρονη ζωή και στην ιστορία, στην μάθηση και στην διασκέδαση στις γειτονικές πόλεις.

Γιατί εδώ λειτουργεί με μεγάλη επιτυχία και ευρύτατη αποδοχή ένα σύγχρονο πολιτιστικό και μορφωτικό κέντρο Ευρωπαϊκής και διεθνούς εμβέλειας.